

MIT LEHET TENNI?!

ÍRTA BOR PÁL

előtt a magyar művészet meg — nem ránk tartozik az okokat legsürgősebb napi kérdéseire térnék át, először liquidáljuk a multat. Mi történt a háború kitöréséig a magyar művészetért? Azért a magyar művészetért, mely jellegzetesen magyar és nem azért, amely minden erejével asszimilálódni akart a külföldbe és szinte tagadja az eredetét.

A XIX. század végét a művészeti forradalmak jellemzik. Minden művészet részt vesz bennük, de legfőképpen azok a művészetek, melyek a stílusfejlesztésnek a zászlóvivői: az iparművészetek és az építészet. A XIX. század végére a történeti stílusokban való építés teljesen lejárt magát s mindenütt Európában a XIX. század sokstílusúságának stílustalanságát, a szecesszióknak nevezett új stílus váltja föl. Nálunk is volt szecesszió, de nálunk a szecesszió még egy nemzeti stílusreakcióval is járt. Lechner izzó lelkesedése akart a sok idegen stílus után végre magyar elemekből igaz magyar művészetet teremteni.

Lechner lelkesedését jó lesz ismét és újra emlékeztünkbe idézni, mert a magyar művészetnek oly lelkes harcosa és oly keserűen megtörve sirba szálló martirja még nem volt. Lechner magyar építészeti stílust akart, a magyar népművészetből fejlesztett s rokon ázsiai művészetekre támaszkodó olyan stílust, mely jellegzetesen külön színezetet adjon a magyar városnak, mint ahogy jellegzetesen külön színezete van a magyar falunak, ahol a „csúf rontás“, a város kultúrája még nem fertőzi meg annak tisztaságát. A magyar építészeti stílustörekvésekre egy építészeti mesteriskola fölállításáért vetette latba minden befolyását és agitáló képességét Lechner. Egy olyan mesteriskoláról ábrándozott, amelyben olyan növendékeknek nyújthatna művészi továbbképzést, akik az építészethez szükséges műszaki előképzettségen már túl vannak. Kicsi híja, hogy Lechner terve valóra nem vált és hogy az iparművészeti iskolának ez a testvérintézménye sorompóba nem állott a magyar kultúráért való harcban.

De tudjuk, Lechner álma nem valósult

meg — nem ránk tartozik az okokat keresni, hogy miért nem — és Lechner, mint szárnyaszegett sas hullott le sírjába. Halála után kevés személyes tanítványa is el-elhagyja a magyar stílus keresését s a szecesszióval együtt kiment a divatból a Lechner stílusa is.

A szecesszióknak tévedése az volt, hogy sik ornamentumból akart építészeti stílust fejleszteni. A régi bérházakat egyszerűen átöltöztette, új díszítménnyel fődte, új köntöst húzott rájuk. Azért nem volt a szecesszió soha építészeti stílus, mert az építészeti a téralkotás művészet. Új stílus csak a térproblémák új megoldásából keletkezhet. Sik díszítményre nem lehet építészeti stílust alapítani, mert az ornamentika az építészetnek lényegtelenebb része. Lechner csak ritkán esett bele a síkban fejlesztett építészetnek a tévedésébe, de tanítványainak nagyrésze suba- és szürdíszekből fejlesztette mézeskalácsra emlékeztető épület-homlokzatait. Ezért kellett ezeknek a szecesszióval együtt bukniok. A háború előtt már alig építettek magyar stílusban. Berlin és a délnémet városok új architektúrája elnyomta nálunk a magyar építészet minden egyéni törekvését.

Az iparművészetben erősebb és tartósabb volt a magyar stílus. Az iparművészeti iskola valahogy mélyebben bele tudta nevelni az új nemzedékbe a magyar forma akarását, egy új divat nem tudta elnyomni azt, ugyanarra, hogy a tetszetős és minden szempontból jó bécsi iparművészet sem tudta a magyar törekvéseket a nyeregből kiűzni.

És ezután jött a háború: a fürgeteg, mely mindent szétzüllesztett, szédült. A háborúval megszűnt minden törekvés. A háborúban nem építettek, nem gyártottak semmi olyant, amiben a művészetet is hely illette volna meg s még a köznapi használatra készült iparművészeti tárgyakról is lemaradt a jó ízlés.

Az emberek idegrendszerere nem volt művészetre beállítva. A fronton üres időben készült és a fogolytáborokban csinált iparművészeti tárgyak nem hoztak semmi újat, legfellebb a régi dolgok ismétlését.

A háborút befejezte a katasztrófa, az összeomlás. Igen sokáig fogjuk még ennek

hatását nyögni. A túlszűfolt főváros lekopott, lerongyolódott, elszegényedett.

Hiszen a lakáshiány ellenére három év óta itt egy ház nem épült és az embereknek annyi pénzük sincsen, hogy rendes ruhában járjanak. Az egyénnek ma persze művészetre alig telik.

Mit lehet most a művészetért tenni? Hol lehet a háború előtt elejtett szálat ismét fölvenni? Hol folytathatja az iparművészet és építészet ízlésfejlesztő munkásságát, hol kapcsolódhatik a művészet ismét bele a társadalmi életbe?

Vegyük sorra, hogy a jelen pillanatban az emberek milyen szükségletei találnak valóban kielégülést?

A fővárosban nem építenek, (a falura később térek ki), tehát az építészet stílustörekvései pihennek. Lakberendezésre, bútorra sem telik, mert az egyénnek pénze nincsen és nem is lesz egyhamar. Az újjgazdag, akinek pénze van, az új bútort nem tervezet, hanem régi, úgynevezett „stílusbútort” vesz, még ha újonnan készül is. Legfeljebb kisebb tárgyaknál, lámpaernyőknél (hímzettek, batikoltak), terítőknél, ruhahímzéseknél, kalapdíszeknél, nyakékeknél stb. juthat a magyar művészi ízlés ma valamelyest szóhoz. Itt, sajnos, — miután ma mindenki iparművészkedik, sőt iparművészeti iskolát nyit, — a dilettantizmus, sőt az ízléstelenség orgiákat ül. Amennyire hasznos az iparművészeti tevékenység elterjedése, annyira ízlésrontó az a mai formájában, mikor mindenik tanítani akar, még mielőtt tudna, mikor nem egy esetben fordul elő, hogy valaki tanítást vállal, hogy így alkalma legyen a mesterséget megtanulni.

Az egyén az egyik fogyasztója a művészetnek és az ma igen kis igényű. A másik fogyasztó a tömeg. Ennek már ma is van pénze és így művészi igénye. Mozik, mulatóhelyek, vendéglők, kávéházak már ma is keletkeznek és átalakíttatnak. És itt kell elsősorban résen lennie a művészet kritikának. Nem szabad, hogy idegen formaízlések fészkeljék itt be magukat.

A berlini úgynevezett expresszionista formaízlés, mely máris jelentkezik, nekünk teljesen idegen. Akkor inkább folytassuk jobb híján azt, amit a háború előtt kezdtünk, mert annak ha vannak is hibái, legalább az az előnye van meg, hogy itthon készült, itthon keletkezett.

Egy másik, ma talán a legfontosabb

művészi igénye, vagy mondjuk ma még csak művészi igénnyé fejleszthető tárgya a közönség művészetfogyasztásának és ízlésnevelővé fejleszthető eszköze a művészetnek: a plakát.

Itt a legborzasztóbb képet nyújt a mai anarchiás állapot, mikor mindenki belekontárkodik a másik mesterségébe, ha az pénzt hoz, nem törődve azzal, hogy semmi, de semmi képessége nincsen rá.

Annyi rossz és oly lehetetlenül rossz plakátot, mint — kevés kivétellel — a forradalmak és ellenforradalmak alatt és óta láttunk, sehol a világon nem produkáltak még. Itt kellene az iparművészeinknek és az Iparművészeti Társulatnak elsősorban munkához látniok. Pályázatokat kellene kiírni, szigorúan megbírált anyaggal kiállításokat rendezni, hogy a közönség is és a plakát megrendelője lássa, megtanulja, hogy milyen a jó plakát.

Bár az egyéni szabadságoknak cenzurával való korlátozását nem helyeslem, ebben az esetben szinte szeretném, ha szigorú plakátcenzura akadályozná meg a rossz plakát kiragasztását. A magyaros ízlésnek a plakátban kellene elsősorban és öntudatlanul a közönséghez férköznie.

A szép plakát ma az iparművészet újjáéledésének egyik feladata.

Míg így a városi kultúra újjáéledéséhez figyelemmel lessük, hogy hol tűnik fel egy-egy lánggá táplálható szikra, a falun más világ van. Ma a falu a gazdag, a fogyasztó, vásárló, építő. A nyáron végig jártam egynéhány falut, mindenütt, mindenről élet és gazdagság sugárzik le. Ma a paraszt jobb ruhában jár, jobban eszik, iszik, mint akárhány nagyságos és méltóságos úr. Falun mindenütt folyik az építkezés. Új lakóházak, gazdasági épületek épülnek, bútort vásárolnak, meg szövetet, szalagot és csipkét. Ha helyesen fognak hozzá, itt használhatnak legjobban a városi művészek a magyar kultúra ügyének. A falunak, a parasztnak csodálatosképpen rossz az ízlése, ha kritikában kell annak megnyilvánulnia. Amit a paraszt maga csinál, az szép, arányos, magyaros, de amit a városból kap azt elfogadja úgy, ahogy van. A háború előtt is már igen sokat ártott a város a falunak. Nemrégiben Bessenyőtelken jártam Hevesmegyében. Itt a háború előtt is nagy volt a gazdagság és minden parasztnak még József császár idejéből származik a nemessége.

És Bessenyőteleknek olyan a külső képe, mint egy pesti külvárosé. A házak rossz reneszánsz és barokk stílusúak, a vasrácsok, kovácsolt vaskapuk stb. mind selejtes pesti holmi. Bessenyőtelek mellett van egy szegényebb falu: Dormánd. Itt még minden a maga szűz tisztaságában megőrizte a magyar paraszt-hagyományokat, itt még nem rontott a város. De itt is pénz jött a házakhoz, itt is építenek, vásárolnak. Résen legyünk, hogy ide ne lopódzon be a város ízléstelensége.

Mit kell tehát tennünk nekünk városi művészeknek, hogy a falún segíthessünk? Meg kell tanulnunk a falutól a falu művészetét és a falu művészetéből fejleszteni tovább a városét, ha másért nem, azért, hogy megtermékenyítve visszaadhassuk a falunak a falu művészetét.

Ismét Lechnerre, a magyar művészet nagy martirjára kell emlékeznünk. Mennyire helyes volt az ő gondolkodása, mennyire igaza volt, mikor a városnak a falu ízléséből fejlesztett művészi formákat akart adni.

A falu ízlésének fejlesztése ma a legégetőbb feladat. Erre a célra elsősorban iparművészeti tárgyakkal lerakatokat kellene létesíteni a kisvárosokban, mezővárosokban és nagyobb falukban. Ki kellene kutatni, hogy a falu milyen iparművészeti tárgyakat vesz a városban és azokat

készen kellene neki szállítani. Így vaskapukat, vasrácsokat, sírkereszteket, templomi tárgyakat, kőedényeket stb. lehetne a falunak elejbe vinni. Annyira kellene menni, hogy még a vásárookra is el kellene vinni az iparművészeti tárgyakat, mert hisz a falu népe ott veszi meg amire szüksége van és ott veszi meg a rossz idegen holmit, ha jó magyart nem talál. És hogy a paraszt különbséget tudjon tenni a magyar és nem magyar ízlésű iparművészeti tárgy között, arra nevelni kellene őt. Minden falunak van iskolája s a faluban a tanító a magyar kultúra harcosa. A tanítókat kellene először rátanítani, hogy fölismerjék a különbséget a magyar és nem magyar közt. A tanítónak kellene a falu ízlését vezetnie. A tanítónak kellene a parasztot fölvilágosítania arról, hogy mi a szép és mi illeszkedik bele jól a többi falusiba. A parasztnak nincs kritikája, de lehetne kritikája, ha nevelnék rá, mert hiszen amit ő magamagának csinál, azt ízléssel csinálja.

Ezek körülbelül a legégetőbb tennivalók ma. Ha a kultúrharcot föl akarjuk venni az új szomszédainkkal, akkor hamar munkához kell látnunk, mert a szomszédokban folyik a munka. Hagyjuk el végre a szép hangzatos szavakat és jelszavakat és dolgozzunk!

SZAKIRODALOM

AZ IPARMŰVÉSZETI ÉVKÖNYV. Nemcsak az iparművészeti Társulat választmányában s az iparművészek körében, hanem tagjaink és a nagyközönség részéről is szíves fogadtatásra talált az iparművészeti évkönyv eszméje. A folyó év végére tervezett impozáns méretű és tartalmú képes iparművészeti almanach lenne hivatva arra, hogy a lapunkban már jóideje nélkülözött újabb iparművészeti termelést képből és szóval bemutassa. Megemlékeztünk már erről a nagyjelentőségű újtásról, amely hivatva lesz arra, hogy nemcsak a belföldön, de — a kísérő idegennyelvű szöveg segítségével — külföldön is propagandát csináljon hazai iparművészetünknek. Mindent fel fog ölelni ez az évkönyv, ami jelentős, szép alkotást a művészi kéz és a mestermunka hazánkban az utóbbi években létrehozott s az iparművészet körének legszelésebb értelmezésével bele fogja vonni az alkotómunka kereteibe a nagyipari termelés izléses példáit is. Azt szándékozunk megmutatni vele, hogy a lelkes és értelmes magyar tervezőművészek mellett egy haladni tudó s megértő magyar ipar is szolgálataiba szegődött itt a mindennapi élet izlésbeli igényeinek s e sokat szenvedett ország ezernyi sorscsapás között is méltó maradt a kultúrnerzetek megbecsülésére. Serényen és széles alapokon folynak az előkészületek, hogy az évkönyv minél beszédesebb beszámolója lehessen az utolsó évek eredményeinek. Ha felhívásunknak meglesz a remélt visszhangja és olvasóink és a hazai iparművészet barátai az előfizetési díjak beküldésével biztosítják az illusztrációk és a nyomtatás százazrekre rúgó költségeinek legalább egy részét, akkor az évkönyv meglesz. Ha csalódnánk reményeinkben, akkor — ha fájló érzéssel is — le kellene mondanunk az évkönyv kiadásáról. De bízunk a művelt magyar közönségnek kultúraszeretetében, áldozatkészségében s ezért már csatoljuk is az előfizetési felhívást e füzetünkhöz s kérjük t. olvasóinkat az előfizetési pénzek szíves beküldésére, előre biztosítva őket arról, hogy az előfizetési díjnak bűtás ellenértékét kapják majd az évkönyvben. Bűtli ára az évkönyvnek legalább 600 korona lesz. **ELŐFIZETŐK**, kik f. évi szeptember hó 20-áig beküldik az **ELŐFIZETÉSI** díjat, 500 korona kedvezményes áron kapják az évkönyvet. Felhívjuk elsősorban az Orsz. M. Iparművészeti Társulat tagjait, hogy ezzel a kedvezmény-nyel éljenek.

A MAGYAR NÉP MŰVÉSZETE. (Hont, Nógrád, Heves, Gömör, Borsod magyar népe.) A palócok művészete. Írta Malonyay Dezső. A Franklin-Társulat kiadása 1922. — Erdély és Dunántúl népművészetének 2—2 kötetes ismertetése előzte meg ennek a műnek megjelenését, mely eszerint ötödik kötet Malonyay nagy munkájának. A szerkesztő halála, majd a veszített háború után bekövetkezett nagy összeomlás és az ebből fakadt szinte leküzdhetetleneknek látszó technikai és anyagi nehézségek miatt késelt ez a sokaktól régóta várt nagyszabású mű, mely még nem lehet záróköve a Franklin-

Társulat e vállalkozásának, mert hogy a magyar népművészet monografia-sorozat teljes legyen, azt még a Matyók (Mezőkövesd), a nagy Alföld és az Északnyugatmagyarország magyarlakta vidékek népének művészkedéséről szóló ismertetésekkel kellene kiegészíteni. Reméljük, az érdeemes kiadótársulat ennek is ejti majd módját s ezzel betetőzi a magyar kultúra szempontjából annyira fontos nagyszabású művét. A most megjelent, 305 szöveggéppel és huszonnégy színes melléklettel díszített 333 oldalas mű anyagának javarészét Malonyay Dezső főmunkatársai: Gróh István és Sági János hordták össze, hangyaszorgalommal és nagy hozzáértéssel. A palócok etnografiai jellemzése után a viselet, a templom, a ház és ami benne van és a temető ismertetései köré csoportosították a könyv írói a földolgozott óriási anyagot. A leírások mindvégig vonzóak, érdekesek és lankadatlan figyelemre serkentik az olvasót, míg a gondosan megválogatott szövegek és a kifogástalan sokszorosító-technikával készült színes táblák érdekes és változatos néznivalót adnak a szemnek. Különösen tanulságos és értékes megfigyeléseket meríthet e könyvből a művészettel foglalkozó, a festő, szobrász, építész, elsősorban pedig az iparművész. A népi építkezésen nyilvánuló eredeti, ősi formavilág, a naivságuk mellett is mindig igen artisztikus díszítmények, a szövött és hímes munkák gazdag és színdús ornamentikája, a parasztházak bútorzatának és az eszközöknek ötleletes szerkezete és ékítményei, a göröncsérmunkák, a hímes tojások stb. ésszerűen és tetszetősen elrendezett cífrázatai, a temető sírköveinek és fejfáinak fantasztikus formái stb. dús kincsesbányáját kínálják az eredeti szerkezeti és művészi gondolatoknak és alakításoknak. Kívánatos, hogy e valóban nagyjelentőségű munkát a magyar közönség éppúgy felkarolja és megbecsülje, mint ahogyan megbecsüli Malonyay eddig megjelent népművészeti könyveit a külföld. Hogy a Magyar Nép Művészetéről szóló régibb kötetek ma már alig kaphatók, ez főképpen a külföldi műbarátok, múzeumok és könyvtárak egyre fokozódó érdeklődésében leli okát. Olyannyira elkapkodják a művet, hogy megesezt, hogy az I. teljesen elfogyott kötetet külföldi antikvárus közvetítésével kellett beszerezni, mert itthon nem volt kapható. Reméljük, hogy a szokatlanul magas ár, 2.200 K (mely azonban a papír, a nyomtatás és a reprodukció aránytalan drágasága miatt még mindig elég olcsó), nem fogja visszariasztani a magyar népművészet barátait a műbeszerzésétől. A szerkesztő, derék munkatársai és az áldozatkész kiadótársulat egyaránt derekasan rászolgáltak a magyar olvasóközönség igaz hálájára, mert pusztuló népművészetünk jellegzetes része adatainak és alkotásainak ismertetésével és méltó közreadásával elévülhetetlen érdemeket szereztek.

Gy. K.

A TÁBLABÍRÓ-VILÁG MŰVÉSZETE. (Írta Lyka

Károly, négy kötet, 1800–1850.) A magyar Biedermeier-kor művészete mindeddig feldolgozatlan volt. Az a pár munka, mely a múlt század elejének művészi törekvéseit ismertette, inkább hézagos és vázlatos ismertetése volt egyes művészek munkásságának, mintsem egy korszak összefoglaló művészettörténete. Ez nem is könnyű feladat, aminek elsősorban tárgyi okai vannak: a múlt század első felének művészi képe, izlésiránya ugyanis heterogén. A klasszicizmus és a romantika, a festői, iparművészeti és az irodalmi szempontok minduntalan összekeverednek e korszak művészi struktúrájában. A napoleoni háborúkat követő időszak művészete mindenütt tele van idejüket mult, vagy vajdásban levő művészeti irányzatokkal s talán csak a francia képzőművészetben rohan a fejlődés tisztán elkülönülő medrekben a biztosan meglatott célok felé. Lyka azonban húsz év szorgalmas adatgyűjtésével és nemes íróművészettel széles és bámuloatosan részletes helyzetképet ad az akkori Magyarország művészettársadalmi viszonyairól. Apró mozaikokból sok ezer könyvtári, folyóirati s memoárokból összeszedett adattal vázolja a táblabírák korának sivar, szegényes kultúráis életét, melyben a főurak és a gyűjtők javarészt bécsi művészeket foglalkoztatnak, a nyárspolgár pedig siralmasan közönyös minden iránt. Szokatlan bátorság, kíméletlen igazmondás jellemzi őt ebben: nemzeti hiúságból nem igyekszik mentegetni e korszak bűneit. Közönségben és művészen egyaránt megleli a kicsinyesség filiszteri vonásait és amint kialakul a harmincas-negyvenes évekbeli Pest-Buda kulturális képe, ez bizony a Biedermeier-kor vak rajongóinak lelkesedését kissé le fogja hűteni. E bátorságon és korjellemző erőn kívül még egy nagy erénye van Lyka könyvének: rengeteg szorgalommal összeszedett adattára. Képkiallításokról, mecénásokról, a művészek honoráriumairól, a főnemesség és papság műpártolásáról, a bécsi, müncheni és olasz művészakadémiákról, Erdély, a Felvidék és Pest-Buda művészi kolóniáiról oly rengeteg adatot gyűjtött össze, hogy helyenként szinte fásaszlová válik ez az adattömeg. Ha azt olvassuk, hogy kik, mely festők és rézmetszők örökítették meg az egyes városképeket, vászonokat és eközben egész sereg a dilettánsoknál is ismeretlenebb művész nevére bukkanunk, akkor arra gondolunk, hogy ama finom és élesmetszésű összefoglaló képeket, amelyek Lyka előbbi munkáiban oly lebilincselő hatással voltak az olvasóra, ezúttal is szívesebben vennők a lexikális pontosságú adatok tömege helyett. Nagy és becses forrásmunka válik ennek a korrajznak négy kötetéből, kivált ama kutatókra nézve, akik e művészileg nem termékeny korszaknak munkás hangyáira kíváncsiak lesznek. De Lyka kellemes csevegő készsége, pompás magyarságú stílusa sem tudja egészen nélkülözhetővé tenni azt az imittamott művészetanalizáló készséget, amely viszont egyik-másik fejezetben, például a pesti művészéletéről szóló tanulmányokban nagyszerű pergőképpé szélesül. Bennünket természetesen az iparművészet állapota érdekel leginkább, mert hiszen a kor egész művészélete úgyszólván az otthon kultúrájában jegecesedik ki. E részben Lyka gondosan és szeretettel foglalkozik a kor nagyon fejlett bútorművességével, de egyéb iparágak: az ötvösség, a kerámia és a könyvnyomtatás is hálás területül kínálkoznak arra, hogy a nagyon szűkös viszonyok közt élő főváros izlésének fokára, mes-

terembereinek tanultságára következtetni lehessen belőle. Itt bizonyára egy statisztikával és gazdaságtörténeti adatokkal alátámasztott ipartörténeti fejezet, még beszédesebb bizonyossága lett volna az akkori művelődési viszonyoknak. Am ne legyünk túlságosan követelők: Lyka munkája így, ahogy van is, nagyon becses, történetileg értékes eseménye szegényes művészeti irodalmunknak, chef d'oeuvre, amellyel húsz év fáradságtalan kutató- és tanító-munkáját koronázta meg Lyka. S elmondhatni, hogy az utolsó évtizedekben alig jelent meg ehhez fogható komoly és értékes művészettörténeti munka magyarul, amelyet bátran lehet a majdan megírandó nagy magyar műveltségtörténet egyik teljes és lezárt körtörténeti részének tekinteni. Csodás szorgalma, történetbírói objektivitása és a magyar tehetség sorsát aggódva kísérő lírai melegsége minden fejezetben újra és újra csodálójává teszi az olvasót. És valóban még a mai mostoha nyomozó viszonyok mellett is sokkal szebb köntöst, főleg pedig több és jobb műmeléket érdemelt volna ez a négy kötet, mint amennyivel kiadói útnak bocsájtották művészeti irodalmunknak ezt a standard work-ját.

RÉGI MÓDI KALENDÁRIOM 1922-RE. (Egybeszerkesztette: Öregbíró Bogárdi Gedeon). Vagyis: igazi nevén Mészöly Gedeon, a Tud. Akadémia könyvtárosa, aki e sokféle multszázadeleji krónikából, költői munkákból, vígjátékból, anekdotás könyvből összegyűjtött mulatságos, olykor vaskos olvasmánnyal pompás jellemzést ad ama századeleji világból, melynek ma annyi a rajongója. Teljesen hű fakszimilék, gondos tipografiai korszerűség, ódon stílus, adják meg a könyv lewendulaillatát. Mostani időkre pedig az teszi aktualitássá, hogy az éppen száz éves írásokból ugyanazok a problémák bontakoznak ki, melyek a mai magyar társadalmat is foglalkoztatják. Néhol szélesen röhögve, malacságokkal tarkítva, máskor a gyengéd romantika nap-sütésében. A bécsieknél s a németeknél nagyon divatosak most az efféle almanachok, minálunk csak a bibliofilek s egy-két kuriózum-kedvelő szeme akad meg rajtuk. Pedig megérdemelné a kedves és érdekes kis könyv mindazok figyelmét, akik az elmúlt korok embereivel és viszonyaival halk memoárok sárgult lapjaival szeretnek érintkezni. Az izléses, szép kiállítás a Rózsavölgyi-cég gondosságát dicséri.

OSZTYÁK HÍMZÉSEK. A Néprajzi Múzeum egy nagyon gazdag, színes litográfiákban bővelkedő kiadványban közrebocsátja most a Pápai Károly és Jankó János osztyákföldi utazásaiból származó ingek hízméseit. A magyarság e távol északi rokonainak párhuzamos és lapos öltéssel készült hízmései a maguk sárga, vörös és kék színeivel, nagyrészt geometriai mustráival elsősorban az etnografus számára érdekesek s művészileg sokkaltá egyhangúbbak, hogysem a magyar vagy szláv hízmések színpompája és formagazdagsága mellé lehetne állítani. De mintegy primitív életviszonyok közt élő néptörzs diszitőkedvének bizonyosságai, melyre kétségkívül ázsiai ornamentális hatások is beölyással voltak, érdekesek. S elsősorban iparművészeket érdekelhet ez a gazdag ornamentalszűjtemény, mert itt nem is a pamutfonalaknak, hanem a mozaikművességnek és az üvegfestésnek világitó színpompája lángol fel az ábrák egynémelyikéről. A kötet élén rövid magyarázószöveg is van, amelyet dr. Viski Károly írt a táblák elé.

BEVETÉS A MŰVÉSZETBE. (Írta: Schultz Alwin. Átdolgozta: Dr. Lázár Béla.) Ennek a nagyon hasznos kis kézikönyvnek magyarra való átültetésével jelentős szolgálatot tett népszerűsítő művészeti irodalmunknak Lázár Béla. Ha egy tipikusan művészet-materialista felfogás szülötte is ez a munka, mely a szigorú anyagszerűség dogmatizmusában fogantatott, jó összefoglalója mégis mindama technikai ismereteknek, melyek a képzőművészet és iparművészet megismeréséhez szükségesek. Sorra-rendre tárgyalja valamennyi művészetnek e fajta tudnivalóit az építészet technikájától a kézműiparon, szobrászaton és festészetén át a grafikaiáig. Tankönyvszerű világossággal, de mégis aprón megmagyaráz mindent, amit a régibb stíltanok többnyire ügyetlenül és szárazon tárgyaltak. Amellett meg van benne dióhéjban az egyes művészeti korszakok vázlatos története is és a sok és bőséges képanyag nagyon ügyesen egészíti ki a népszerű előadások tónusában tartott szövegrészt. Minden önművelésre utalt, tanulmánygyógyító olvasó örömet találhatja ebben a könyvben, amely a Pantheon kiadásában egy nagyon kevésbé izléses borítéklappal jelent meg.

PETER JESSEN: Der Ornamentstich. Gesch. d. Verlagen des Kunsthandwerks seit d. Mittelalter. Berlin. Verl. J. Kunstwissenschaft, 1920. A berlini iparművészeti múzeum könyvtárának tudós igazgatója, aki már 1894-ben közreadta a múzeum mintalapgyűjteményének forrásművelő szolgáló lajstromát, egy 384 oldalas, 230 képpel díszített műben ismerteti, több mint 800 művész nevéhez kapcsolva, az építészeknek s a műiparosoknak egyben mintául szolgáló sokszorosított lapok kérdését. A késői gótika ötvösmestereinek munkáitól kezdve feldolgozta a XV—XVI. századi olasz, a korai német reneszansz, a francia, flamand, a barok, a rokokó, a klasszicizáló ízlésváltozatokat egész a XIX. századi clerólenedésig. A fa- és rézmetszetű mintalapokon a legkiválóbb mesterek szólalnak meg s minthogy nemcsak díszítő elemeket adnak, hanem szerkezeti s alkalmazási utasításokat is, az utolsó 5 évszámok építészeti s iparművészeti törekvéseiről majdnem tisztább képet tárnak elénk, mint a kész alkotások, mert érintetlenül megőrizték az eredeti művészeti szándékokat. Ma természetesen ezeket nem azzal a szemmel kell nézni, mint ahogyan 1870. táján nézték, amikor egyszerűen másolni való mintákat láttunk bennük. Még a maguk korában is csak kísérői, vezetői és megtermékenyítői voltak az egyes iparágaknak s új kitalálásokhoz segítettek a mestereket. Asztalos, ötvös, festő és hímező, szobrász és építész fordult a mintalapokhoz felrisszülésért. Külön érdeme Jessennek, hogy a mintalapok röpké sorozatában megnyilvánuló jelenségeket belefűzte az iparművészet egységes történetébe s így összefüggő egészet adott a kutatók, gyűjtők, művészek és műkereskedők kezébe. Elevenn teszi művében a száraz katalogusfelkarolást s ezzel példát mutat arra, miként kell a múzeum tudományos gyűjtőtevékenységét megfelelő feldolgozással a gyakorlati életbe bekapcsolni és hasznossá tenni. Czakó.

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KÖRÉBŐL

AZ O. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT választmánya 1922. évi április hó 24-én tartott ülést **Alpár Ignác** elnöklése mellett. Az *elnök* napirend előtt kegyeletes szavakkal emlékezik meg **IV. Károly** király haláláról, amely a magyar nemzetet gyászba döntötte. Minden igaz magyar hazafi lelkét, úgymond, fájdalmasan érinti koronás királyunk tragikus halála és eltekintve minden politikai vonatkozástól, mint igaz hazafiak, a rend és a munka emberei, kötelességet teljesítünk akkor, amikor a nemzetet ért gyász eset alkalmából legmélyebb sajnálkozásunknak adunk kifejezést. Az *elnök* beszédét a jelenlevők állva hallgatják meg. Bejelenti továbbá *elnök* **Zsolnay Miklósnak**, a Társulat évek során át volt nagydemű alelnökének halálát és meleg szavakkal méltatja **Zsolnaynak**, mint egyik legnagyobb magyar műipari telep tulajdonosának munkásságát és elévülhetetlen érdemeit. Jelenti, hogy a Társulatot **Nendtvich Andor** pécsi polgármester képviselte a temetésen, aki a ravatalra koszorút helyezett. Az elnökség írásban is tolmácsolta a családnak a Társulat mély részvétét. A bejelentést a választmány fájdalommal veszi tudomásul és részvétét az ülés jegyzőkönyvébe iktatja. Bejelenti végül *elnök*, hogy az Erzsébetvárosi Körben történt bombamerénylet alkalmával a választmány egyik tagja, **Breitner Lipót** kiváló műiparos is súlyosan megsebesült. Az elnökség levélben fejezte ki a galád merénylet miatt érzett felháborodását és **Breitner** választmányi tag iránti igaz részvétét. A választmány az elnökség intézkedését tudomásul veszi és a maga részéről is mély sajnálkozásának ad kifejezést. Igazgató a következő jelentéseket terjeszti elő: a) A kézimunkaoktatás reformja és a háziipar állami felkarolása érdekében a Társulat részéről előterjesztett javaslatok tárgyalására a vallás- és közoktatásügyi miniszter szakértekezletet hívott össze, amely úgy a Társulat, mint más érdekeltségek javaslatait letárgyalta. Ismerteti a tárgyalások főbb anyagát és ama reményének ad kifejezést, hogy a Társulat javaslatainak megvalósításával e nagyon fontos kérdések kielégítő megoldásra jutnak. b) A honvédelmi miniszter a Társulat közreműködésével pályázatot írt ki katonasíremlékek terveire, amely pályázat 9 tagú bíráló bizottságban a Társulatot 4 tag képviseli. A bíráló bizottság f. hó 25-én ül össze és dönt a pályázatról. c) A pénzügyminiszter a Társulat betéteit a 20%-os vagyonváltás alól föloldotta. d) A régi Műcsarnok helyiségeinek a Társulat és a Képzőművészeti Társulat közös használatára leendő átengedése ügyében a kultuszminiszterhez felterjesztést intézett. e) A szobrászati és kőfaragó szakosztály javaslatára az elnökség előterjesztéssel fordult a székesfőváros Tanácsához, amelyben egy művészi mintatemető létesítése céljára a kerepesi-úti temető egyik parcellájának kihalását kérte. Az előterjesztést küldöttség adta át a polgármesternek és az illetékes tanácsnoknak. f) A karácsonyi vásár, a gyermekképeskönyv- és mesekönyvillusztráció kiállításról, a stockholmi magyar iparművészeti csoport rendezéséről, a Berlinben **Cragger** tanár által tartott háziipari és népművészeti bemutatóról, továbbá a firenzei könyvvásáron való részvételről, az 1923. évi milánói kiállításon való részvételünk érdekében folyó tárgyalásokról, végül a husvét után a magyar-

amerikai kamara által a Gellért-szállóban rendezett kiállításról szóló jelentéseket a választmány tudomásul veszi. A Liget-Club Buda és Pest egyesítésének 50. évfordulója alkalmából egy országos kiállítás rendezésének eszméjét veti föl és a kérdés tárgyalására alakítandó bizottságba Társulatunk képviselőinek kiküldetését is kéri. Az elnökség megfelelő intézkedését a választmány tudomásul veszi. Gróh István vál. tag javaslatot terjesztett elő, amelyben intézkedést kér, hogy a magyar szönyegkészítő műhelyek részére a Társulat adjon ki mintalapokat és létesítsen központi szövet a gyapjúfonál-anyag beszerzésére és elosztására. Az igazgatóság részletesen foglalkozott a javaslattal és arra az elhatározásra jutott, hogy a Társulat sem anyagi okokból, sem megfelelő szervezet hiányában nem tud ilyen feladatokat vállalni. Ezért a javaslatot ezen az úton megvalósíthatónak nem tartja, de felajánlja, hogy a szönyegtervező művészek névsorát az érdeklődő iparosoknak szívesen rendelkezésére bocsátja. Róth alelnök és Ágotai vál. tag hozzászólása után a választmány helyesli az igazgatóság álláspontját és azt magáévá teszi. Az új vámtarifajavaslat tárgyalásánál a Társulat képviselői útján részt vett. Hosszú István jelenti, hogy a bútortermékek vámtarifáját a szakértekezlet en bloc elfogadta. A szakma érdekeit a tarifajavaslatok kellőképpen megvédik. Hauswirth Ödön a festőipar tarifajavaslatára vonatkozólag megállapítja, hogy azok élelbelépése a festőipar legszükségesebb anyagainak külföldről való behozatalát lehetetlenné teszi és ezzel ezt az ipart érzékenyen károsítja. Schober József ezt sajnálatlal veszi tudomásul és bejelenti, hogy a festők vászonszükségletének kielégítésére egy ily szövőgyárunk amely ennek a cikknek gyártására berendezkedett, igen előnyös feltételek mellett tudna vállalkozni. Felajánlja, közbenjárását hogy a gyár a Társulat útján megfelelő minőségű és mennyiségű festővásznat kedvezményes áron bocsásson rendelkezésre. A választmány a jelentések tudomásulvétele mellett Schober vál. tag ajánlatát örömmel és köszönettel fogadja és megbizva igazgatót a szükséges intézkedések megtételével. A szobrász- és kőfaragószakosztály kezdeményezésére és a szakosztály egyes tagjainak anyagi hozzájárulásával kiírt siremlék-pályázat eredményét a választmány tudomásul veszi és a szakosztálynak köszönetet mond. Az Ipolyi-emlékünnepe rendezése ügyében küldött átiratokra beérkezett válasziratokat, amelyek szerint az érdekelt intézmények az eszmét szívesen fogadják és az ünnepség ügyének megbeszélésére képviselőiket kiküldik, a választmány tudomásul veszi. Róth Miksa alelnök előterjesztésére a választmány az 1921. évi zárószámadásokat tudomásul veszi és az 1922. évi költségelőirányzatot megállapítja. Elrendeli ezeknek a közgyűlés elé terjesztését. Az igazgatóság javaslatára a választmány Hirschler Mór berlini építész, hazánkfiát, iparművészeti tevékenységének elismerésül a Társulat levelező tagjának megválasztja. Felkéri az elnökséget, hogy erről a nevezettet, a szokásos oklevél megküldése mellett értesítse. Erre az elnök az ülést berekeszti.

AZ O. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT 1922. ÉVI MÁJUS HÓ 14-ÉN TARTOTT HARMINCHETEDIK ÉVI RENDES KÖZGYŰLÉSÉN Alpár Ignác elnökölt. A jelenlevők üdvözlése után megállapítja, hogy az alapszabályokban előírt alakiságok megtartásával hívta össze a közgyűlést, amely ekképpen

határozatképes. Megnyitó beszédében elnök felhívja a társulat tagjait, művészeket, iparosokat, a művészet pártolóit, hogy bármilyen nehéz viszonyok közt is csüggedés nélkül, bizalommal és emelt fővel tekintve a jövőbe, dolgozzanak vállaltva a magyar kultúra érdekében. A kötelességteljesítésnek olyan magas fokára kell emelkednie ma minden magyar embernek, aminőre a régi szép időkben, amikor munkánk és kultúránk gyümölcseit békésen élveztük, példa nem volt. Mi mindazt, amit békében a kultúra terén teremtetünk, nemcsak fenn akarjuk tartani, de fokozni is. Meg akarjuk mutatni ellenségeinknek, akik a mi kultúránkat kétségbe vonni merik, hogy ez a régi kultúra igenis él és fejlődik minden elnyomatás dacára is. Felemelt fővel, nemes büszkeséggel álljunk szembe azokkal a „civilizált” nemzetekkel, amelyek a mi létünkre törnek és ha türelemmel is, de nem a bibliai szent megadással, hanem az erő elszántásával dolgozzunk egy jobb jövő megalapozásán. Tetteinknek rúgója a magyar haza szeretete legyen, erős magyar érzés és kötelességtudás vezessen bennünket törekvéseinkben. Abban a tudatban, hogy a társulat minden tagját ezek az érzések hatják át, üdvözli a megjelenteket és a közgyűlést megnyitja. (Zajos éljenzés és taps.) Ezután az elnök felkérésére Nagy Sándor vál. tag elmondja emlékbeszédét néhai Körösfői Kriesch Aladáról, amelyet jelen számunk egész terjedelmében közöl. A közgyűlés feszült figyelemmel hallgatja végig az emlékbeszédet, amelynek befejeztével elnök tolmácsolja a közgyűlés meleg köszönetét azért a nagy lelki gyönyörűségért, amelyet a magasröptű előadás a hallgatóságunk szerzett. Elnök felhívására a közgyűlés felállással fejezte ki kegyeletes hódolatát Körösfői Kriesch Aladár felejthetetlen emléke iránt. A titkár felolvassa a választmány következő jelentését:

Tisztelt közgyűlés! Társulatunknak az 1921. évben kifejtett működéséről a következő jelentést van szerencsénk előterjeszteni:

KIÁLLÍTÁSOK.

Az elmúlt év a kiállítások terén némi fellendülést mutat. Nem lehetett szó ugyan ez alkalommal sem nagyobb arányú, a régi lakásművészeti és karácsonyi kiállítások méreteit és gazdagságát megközelítő kiállításokról, erre sem a gazdasági, sem a helyi viszonyok nem adtak lehetőséget, mégis meglepéssel állapíthatjuk meg, hogy bizonyos elevenség, változatosság, a zsidobadságból való felébredés biztató jelenségei kezdenek mutatkozni az iparművészeti termelés terén. Az Iparművészeti Múzeum kiállítási csarnokát májustól októberig a herendi porcellánok gyűjteményes kiállítása foglalta el, hogy azután helyet adjon a mesekönyv- és képeskönyv-illusztrációk kiállításának, amelyet Társulatunk grafikai szakosztálya kezdeményezésére a Magyar Bibliophil Társasággal együttesen rendezett. A Társulat feladata volt a kiállítás eredeti magyar, a könyvpiacra még nem került illusztrációkat bemutató részének elrendezése, amely feladatot teljes sikerrel oldott meg. Negyvenegy magyar grafikus mesekönyvének eredeti rajzait mutattuk be a közönségnek, amely nagy érdeklődéssel fogadta grafikai művészetünk eme speciális ágának kollektív megjelenését. A kiállítás egyik célja volt, hogy kiadónknak alkalmat adjunk magyar gyermekek képeskönyvei számára való művészi értékű anyag megszerzésére. Sajnos, az ebbeli eredmény nem elégitette ki várakozásunkat. Az illusztráció-kiállítás pályá-

zattal volt egybekötve, amelynek díjai egy részét könyvkiadóink és grafikai iparosaink egyesületei adták. A pályázaton 5.000 koronás első díjjal tüntették ki Kozma Lajos mesekönyvét, 3.000 koronás második díjat kapott Haranghy Jenő, 2.000—2.000 koronás harmadik díjat Biczó András és Undi Mariska, egyenkint 1.000 koronás díjat pedig Egyed Erna, Frankovszky Adrienne, Geréb Klára, Gebhardt Tibor, Sebők Margit, Szabó József és Vaszary Gábor. E kiállítás mellett november hó végén nyílt meg a Társulat rendes évi karácsonyi vásárja a Múzeum földszinti csarnokának oldalfolyosóján. Ez a kiállítás általában az utóbbi évek szokott színvonalán mozgott, csupán az örvendetesen fejlődő kerámika volt erőteljesebben képviselve. A vásár anyagi eredménye kielégítő volt, amennyiben ötheti időtartama alatt mintegy 520.000 korona forgalmat sikerült elérni. Résztvettünk külön iparművészeti csoporttal a május havában rendezett árumintavásáron. Ezúttal elsőszben jelent meg iparművészetünk kollektív kiállítás alakjában az árumintavásáron. A bemutatkozás sikere után remélhető, hogy a következő árumintavásárokon az iparművészeti termékeknek mind nagyobb tér jut és iparművészeink állandóbb, közvetlenebb összeköttetésbe kerülnek a fogyasztó piaccal. Az elmúlt év folyamán több alkalom nyílt arra, hogy külföldre juttassunk iparművészeti és háziipari termékeket bemutatás és értékesítés céljából. Így Helsingforsba küldöttünk nagyobb gyűjteményt, amelynek eladása révén 86.000 korona folyt be. Berlinben dr. Gragger Róbert tanár, honfitársunk mutatta be propaganda előadás kíséretében a magyar népművészet és háziipar válogatott termékeit, Krisztiániában pedig dr. Haugsethné Lamács Lujza ismertette a magyar iparművészetet, népművészetet és háziipart. Ez alkalommal rögtönzött kiállítást rendezett az előadása keretében tartozó munkákból. A stockholmi magyar művészeti kiállítás iparművészeti csoportjának anyagát Társulatunk gyűjtötte össze és adta át a kiállítást rendező Dery Béla miniszteri biztosnak. E kiállítás művészeti és anyagi eredményéről jövőre fogunk beszámolni. A kiállításokról szóló beszámolóink kapcsán bejelentjük, hogy lépéseket tettünk a régi Múcsarnok helyiségei egy részének a Társulat kiállításai céljára leendő átengedése érdekében. Tudomásunkra jutott ugyanis, hogy a régi Múcsarnok épületében levő tanszermúzeumot másutt akarják elhelyezni, miért is haladéktalanul felterjesztéssel fordultunk a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz, helyet kérve ott a Társulat kiállításai számára. Minthogy azonban ugyanilyen kéréssel fordult a miniszter úrhoz a Képzőművészeti Társulat is, megoldás csak olyan módon látszik lehetségesnek, ha a két társulat közös használatra kapná meg az épületet. Ezért megegyezést keresünk a Képzőművészeti Társulattal ebben az irányban és reméljük, hogy kölcsönös egyetértéssel sikerülni fog olyan megoldásra jutni, amely mindkét társulat érdekeinek megfelel.

AUKCIÓ.

Iparművészeti termékeknek aukciókon való értékesítésére Társulatunk, önállóan, kellő berendezés és anyagi eszközök hiánya miatt, eddig nem vállalkozhatott. Ezért azt a módot választotta, hogy az Ernst-múzeum egyik múltévi tavaszi aukcióján bocsátotta árverésre az összegyűjtött anyagot. Az aukción azonban — sajnos — a gazdasági viszonyoknak éppen abban az időben beállott rosszabbodása következtében, nem volt számottevő eredménye.

JAVASLATOK, ELŐTERJESZTÉSEK.

A kézimunkaoktatás fejlesztése és a háziipar állami felkarolása érdekében a textilszakosztály javaslatai alapján Társulatunk emlékiratot intézett a vallás- és közoktatásügyi, a kereskedelemügyi és a földművelésügyi miniszterekhez, amelyben konkrét javaslatokat terjesztett elő. A vallás- és közoktatásügyi miniszter szaktanácskozást hívott össze, amelyen Társulatunk képviselői is részt vettek és amelyen javaslatainkat behatóan megvitaták. A szaktanácskozás eredményéből joggal következtethetjük, hogy a nagyonosságú kérdések kielégítő megoldásra fognak jutni. Grafikai szakosztályunk javaslatára felhívást intéztünk hazai gyárosainkhoz és kereskedőinkhez az üzleti grafika felkarolása érdekében. A felhívásban kifejtettük a művészi üzleti grafika jelentőségét a gazdasági élet terén és megbízásokat kértünk grafikus művészeink számára. Akciónkat a Gyáriparosok Orsz. Szövetsége és az O. M. K. E. is hathatósan támogatta. A felhívásra iparos és kereskedő körökben mutatkozott is némi érdeklődés, azonban — úgy látszik — a grafikai munkák nagymérvű drágulása útját szegte a teljes eredménynek. A szobrász- és kőfaragószakosztály véleménye alapján felterjesztést intéztünk a pénzügyminiszterhez a síremlékek után fizetendő fényűzési adó korlátozása érdekében. E lépésünk azonban mindeddig nem járt érdemleges eredménnyel. Társulatunk egyik régebbi, még néhai Fieber Henrik kezdesére megindított akcióját keltette új életre a szobrászati és kőfaragó szakosztály, amikor a művészi temető kérdéseivel foglalkozott és részletes javaslatot dolgozott ki egy művészi mintatemető létesítése érdekében. Ennek alapján Társulatunk előterjesztést tett a székesfőváros tanácsának, amelyben egyidejűleg bemutatott diszpozíciós terv szerint egy parcella kihasítását és rendelkezésre bocsátását kérte kizárólag művészi beccsel bíró síremlékek felállítására és bemutatására céljára. Az előterjesztést küldöttség adta át a polgármesternek és az illetékes tanácsnoknak. Akción eredményéről remélhetőleg jövőévi jelentésünkben kedvező beszámolóval közölhetünk. A kereskedelemügyi miniszter meghívására Társulatunk képviselői útján résztvett a szerzői jogról szóló törvényjavaslat ügyében tartott ankétán. A Társulat itt azt az álláspontot képviselte, hogy az iparművészeti alkotások teljes szerzői jogvédelemben részesüljenek. A törvényhozás elfogadta ezt az álláspontot és az új szerzői jogi törvény az iparművészeti alkotásoknak ugyanolyan védelmet biztosít, mint a képzőművészet alkotásainak. Az iparművészeti termékek új vámtarifájának megállapítását célzó munkálatokban Társulatunk tevékeny részt vesz. A Magyar Vámpolitikai Központban tartott szakértekezleten kiküldötteink részletes javaslatokat terjesztettek elő az iparművészeti cikkek elnevezésére és az új vámtarifa tételekre vonatkozólag. A szakértekezlet most is folynak és Társulatunk képviselői — feladatukhoz híven — egyrészt a magyar termelés érdekeit megfelelő vámvédelem útján kívánják a külföldi versennyel szemben megóvni; másrészt, a feldolgozó műiparok számára a nélkülözhetetlen anyagok behozatalának lehetővé tételére törekszenek. A műtárgyak vagyonválságának kérdésével is behatóan foglalkoztunk és bekapcsolódtunk abba a mozgalomba, amely a vagyonválság-törvényjavaslat sérelmes intézkedéseinek enyhítését kívánja elérni. A hősök emlékét megőrkítő akció felelevenítése és újjászervezése érdekében a szobrász- és

kőfaragószakosztály indított akciót, amelynek eredményeképpen a H. E. M. O. B. újjáalakítása megkezdődött. A bizottság új szervezeti szabályzatot dolgozott ki, amely minden érdekelttség képviselőinek helyet és befolyást kíván biztosítani. Ettől függetlenül a nevezett szakosztály önállóan is foglalkozik a kérdéssel és teljes erővel igyekszik megvalósítani azt a törekvést, hogy ne kerülhessen felállításra olyan hadiemlék, amely a művészi követelményeket ki nem elégíti. Társulatunk csatlakozott ahhoz a mozgalomhoz, amelyet a magyar művészvilág a Fadrusz János pozsonyi Mária Terézia szobrának a csehek által történt barbár elpusztítása miatt indított. Ezenkívül a Társulat a maga nevében is tiltakozó iratot küldött a külföld iparművészeti egyesületeihez.

A SZAKOSZTÁLYOK MŰKÖDÉSE.

Szakosztályaink működése az elmúlt évben általában nem elégitette ki a hozzá fűzött várakozásokat. A szobrász- és kőfaragó-, az üvegfestő-, a textil- és a grafikai szakosztály kivételével a többi szakosztályok életében pangás állott be, amelynek legfőbb okát a művészeti és gazdasági viszonyok dezorganizáltságában kell keresnünk. Reméljük, hogy a viszonyok javulása a szakosztályi élet fellendülését is magával hozza.

PÁLYÁZATOK.

Az elmúlt évben úgy egyes szakosztályok javaslataira, mint magánfelek megkereséseire több szűkebb és általános pályázatot írtunk ki, amelyek eredményéről a „Magyar Iparművészet” pályázatrovatában részletesen beszámoltunk. Itt megemlítjük, hogy pályadíjak, megbízások és tervvásárlás címén 77.850 K-át juttattunk érdemes tervező művészeknek.

IPARMŰVÉSZETI SEGÍTŐ-ALAP.

A Népjelölti Központnál kezelt alapról a múlt év folyamán több ízben utaltunk ki segítyt szorult viszonyok közt élő iparművészek részére. Az alap összege ezidőszereint 9.566 korona.

SZAKVÉLEMÉNYEK.

A Társulat az elmúlt évben is minisztériumok és más hatóságok megkeresésére az illetékes szakosztályok meghallgatásával véleményt adott különféle szakkérdésekben.

A „MAGYAR IPARMŰVÉSZET.”

Társulatunk lapját, a „Magyar Iparművészet”-et az elmúlt évben is csak nagy nehézségek legyőzésével sikerült mindössze 2 füzetbe foglalni hat számmal megjelentetni. Oka ennek nemcsak a hazai termelés megfogyatkozása, de a mostoha pénzvisszonyok, a papíros, a klisék, a nyomdai előállítás újabb óriási megrálgulása. Társulatunk azonban minden tőle telhető áldozatot meghoz lapjának fentartására addig is, amíg újból lehetővé válik, hogy lapunk a régi, hivatásához méltó külső köntösben és belső tartalommal lépjen olvasói elé. A rendkívül magasra szökött nyomdai árak miatt a „Magyar Iparművészet” mostanában nem közölhet képeket. Ezen a hiányon segítendő, igazgatóságunk azt javasolta, hogy lapunkat kétféle kiadásban adjuk ki: egyiket csupán szöveggel a tagok számára az évi tagsági díjért, a másikat szöveggel és képekkel külön előfizetési díj ellenében. Ezzel szemben célszerűbbnek véltük, hogy 1922-ben egy gazdagon illusztrált iparművészeti évkönyvet adjunk ki, ugyan-

csak külön előfizetési díjért. Az erre vonatkozó felhívást a „Magyar Iparművészet” közölte is. Reméljük, hogy az iparművészet barátai és művelői elegendő számú megrendeléssel lehetővé teszik az évkönyv megjelenését, amellyel a külföldön is propagandát akarunk csinálni a magyar iparművészet érdekében.

A KEGYELET LAPJA.

A legmélyebb fájdalommal fogadtuk Zsolnay Miklós, Társulatunk évek során át volt alelnöke halálának híreit. Kevés a terünk itt arra, hogy elévülhetetlen érdemeit részletesen méltassuk. A magyar iparművészet történetírója bizonyára méltó helyet fog kijelölni számára azok sorában, akik művészi iparuk fejlesztésén egy emberöltőn át fáradságtalanul dolgoztak és annak úgy itthon, mint a külföldön elismerést szereztek. Társulatunk elhunyt alelnökének temetésén képviseltette magát, a ravatalra koszorút küldött és a gyászoló családot részvétirattal kereste fel. Zsolnay Miklós tevékeny életét, munkásságának jelentőségét és eredményeit lapunk fogja megfelelő cikk keretében ismertetni és méltatni.

TAGOK.

E cím alatt számolunk be elsősorban arról, hogy Társulatunknak 1921. december hó 11-én tartott rendkívüli közgyűlése a választmány javaslatának elfogadásával a tagsági díjakat 1922. évtől kezdődőleg felemelte. És pedig felemelte a pártoló tagsági díj legkisebb összegét 2.000 K-ról 4.000 K-ra, az alapítványok legkisebb összegét 1.000 K-ról 2.000 K-ra, az évi rendes tagsági díjat pedig 50 K-ról 100 K-ra. Társulatunknak jelentésünk lezárása idején van 16 pártoló tagja (ezek közül elhalt 10), 250 alapító tagja (ezek közül elhalt 139) és 3.278 rendes tagja (ezek közül az utódállamok területén 433). A tagok létszáma tehát 3.545, ami az előző évi jelentésben kimutatott 3.175 taggal szemben 370 fővel való emelkedést mutat. A tőkealapítványok összege a régi alapítványok összegének felemelése és új alapítványok befizetése folytán 12.000 K-val emelkedett.

TÁRSADALMI AKCIÓ.

A Társulat anyagi helyzetének megerősítésére a múlt év elején megindított társadalmi akció eredményéről beszámolva, legelsősorban hálánknak és köszönetünknek kell kifejezést adnunk mindazok irányában, akik hazafias áldozatkészséggel siettek válságba jutott Társulatunk megsegítésére. A magyar értelmiség, amely maga is küzd a megélhetés mindennapi gondjaival, szeretettel karolta fel Társulatunk ügyét és nem engedte, hogy évtizedek kulturmunkájának eredményei veszendőbe menjenek. Az adakozók névsora és az adományok összege, amelyről lapunk hasábjain híven beszámoltunk, tesz erről ékesen szóló tanubizonyságot. A művelt magyar társadalomnak ez a hagyományos kultúrszeretete ad nekünk erőt és elszántságot a garmadával fel-toluló akadályok leküzdésére és ez től el bennünket bizalommal egy közeledő jobb és szebb jövő iránt. Összegezve a Társulat anyagi felsegítésére indított akció eddigi eredményét, jelentjük, hogy évről-évre 212.245 K adomány érkezett be Társulatunk pénztárához. Az adományok felhasználásáról a zárószámadások ismertetésénél számolunk be.

ZÁRÓSZÁMADÁSOK.

Múlt évi gazdálkodásunk eredményét a közgyűlési meghívóval közölt zárószámadások tüntetik fel. Ezek szerint a múlt év, az 1919. és 1920. évről

holott e kettő nélkül nem lehet lényegesebb eredményekre számítani. Az organizáció szintén hiányos, a Társulat egyes szerveiben a művészeknek kevés tér jut. Elismeri, hogy az elnökséget buzgóság és jóakarattal vezeti, de a legjobb törekvés sem juthat kellő eredményre, ha hiányzik az anyagi eszköz. Nem barátja a kéregetésnek, nem is vár ettől nagyobb eredményt. Szakítani kell a társadalmi gyűjtés rendszerével és arra kell törekedni, hogy a Társulat életrevaló akciókkal a maga erejéből szerezzék meg a működéséhez szükséges anyagiakat. Szóló a választmányi üléseken több olyan indítványt tett, amelyek ezt célozták és sajnálattal állapítja meg, hogy nem tárgyalták a javaslatokat azzal a komoly alapossággal, amelyet megérdemelt volna. Kéri a vezetőséget, hogy nagyobb eréllyel, több lendülettel és gyakorlati érzékkel foglalkozzék a Társulat ügyeivel.

Medvey Lajos az államsegély megvonását teszi szóvá és szükségesnek tartja, hogy a vezetőség nyíltan feltárja a helyzetet a kormány előtt és fejtsse ki, hogy az iparművészet ma egyike a legfontosabb erőforrásoknak, amelyet az ország gazdasági fellendítése érdekében a legmesszebbmenő módon hasznosítani kell. Felhívja a vezetőség figyelmét a gyűjtési akció erőteljes folytatására.

Lakatos Artur szerint a tagok számának szaporodása egymagában még nem hoz eredményt. A bajok okát abban látja, hogy a Társulat nem tudott beleilleszkedni abba a megváltozott milióbe, amely ma egész Európában érvényes. Szükségesnek tartja a szervezet felújítását fiatal, tetterős elemekkel, különösen művészekkel, akiknek nagyobb teret kellene engedni a Társulat tevékenységében. Kijelenti, hogy a tervezőművészek készséggel vesznek részt továbbra is a Társulat munkájában, de kéri a vezetőséget, keressen módot arra, hogy a művészek nagyobb súllyal érvényesülhessenek az ügyek intézésében.

Róth Miksa, alelnök reflektál a felszólalásokra. A Társulat az utolsó években nehéz küzdelmeket ment át és az elnökség célja, hogy a Társulatot ezen a vészteljes időszakon átvezesse. Egyszerű beállításnak tartja, hogy az említett bajok a Társulat belső életéből fakadnak, mert hiszen minden kultúrintézmény küzd a veszített háború nyomán beálló válságos viszonyokkal. Nem fogadja el azt az állítást, hogy az igazgatóság nem foglalkozott elég behatóan az előterjesztett javaslatokkal. A vezetőség megkísérelte azok megvalósítását, de nem rajta múlt, hogy nem sikerült. A külföldhöz is fordultunk támogatásért, sajnos, eredmény nélkül. A kereskedelemügyi miniszternél is megtettük a kellő lépéseket, de itt sem tudtuk elérni — rajtunk kívül álló okokból — az államsegély kedvező elintézését. A vezetőség minden gyakorlati indítványt a legnagyobb hálával fogad és komoly alapossággal megtárgyal. Azzal az állítással szemben, hogy a művészeknek nincs elég terük a közreműködésre, utal az alapszabályokra, amelyek a Társulat egész szervezetében a művész-, az iparos- és a műbarát-elemnek szigorú paritást biztosítanak. Szóló úgy látja, hogy a művészek kivonják magukat az együttműködésből. Ezután az elnök kérdésére a közgyűlés a választmány jelentését egyhangúlag tudomásul veszi.

Igazgató előterjeszti az 1921. évi zárószámadatok megvizsgálására kiküldött bizottság jelentését, továbbá a választmányának az 1922. évi költség-előirányzatra vonatkozó javaslatát. A közgyűlés a

számvizsgálók jelentését tudomásul veszi és a választmányának az 1921. évre a fölmentést megadja. Ugyancsak vita nélkül fogadja el a közgyűlés a költség-előirányzati javaslatot.

Elnök előterjeszti, hogy az alapszabályok értelmében ezen a közgyűlésen választás alá kerül az elnök, betöltendő továbbá a Körösfői Kriesch Aladár halálával megüresedett egyik alelnöki tisztség, azonkívül választandó 15 választmányi tag, 5 tervező, 5 műiparos és 5 műbarát, végül a számvizsgálók. Elrendeli a választásokat és a szavazatszedő bizottság tagjainak felkéri Hauswirth Ödön, Szabó Dezső és Horváth Béla tagokat.

Hauswirth Ödön bemutatja az ügyrend értelmében a választmányból és a szakosztályok elnökségéből alakított jelölő bizottságnak a megválasztásra ajánlott jelöltek névsorát tartalmazó listáját és javasolja annak egyhangú elfogadását.

Elnök felhívására, vajjon kíván-e valaki titkos szavazást, senki sem jelentkezik, mire elnök határozatképpen kimondja, hogy a közgyűlés egyhangúlag megválasztja 3 évig tartó megbizatással elnökké: Alpár Ignácot, 1 évig tartó megbizatással alelnökké: Nagy Sándort, 3 évig tartó megbizatással választmányi tagokul: a) tervező művészeket: Grabowiczky Leont, Gróh Istvánt, Kölber Dezsőt, Ligeti Miklóst, Nádler Róbertet, b) műiparosokat: Jellenz Bélát, Jungfer Józsefet, Kiss Józsefet, Kulcsár Sándort, Seenger Bélát, c) műbarátokat: Majovszky Pál dr.-t, Nagy Árpád dr.-t, Petrovics Elek dr.-t, Végh Gyulát és Vig Albertet. Megválasztja továbbá a közgyűlés a jövő évi közgyűlésig tartó megbizatással rendes számvizsgálókká: Melocco Pétert, Ország Róbertet és Pongrácz Jánost, pótszámvizsgálókká: László Henriket és Szőnyi László dr.-t.

Elnök a maga, alelnöktársai és a választmány nevében köszönetet mond a közgyűlés megtisztelő bizalmáért, amit a Társulat vezetősége a jövőben is fokozott munkával kíván viszonzni. Buzdító szavakkal, amelyekkel a Társulat törekvéseit a magyar társadalom szeretetébe ajánlja és a Társulat minden tagját lelkes, kitartó és hazafias szelleműl áthatott munkálkodásra hívja fel, elnök a közgyűlést berekeszti.

AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT választmánya 1922. évi május hó 29-én tartott ülést Alpár Ignác elnöklése mellett. Elnök a közgyűlés utáni első ülésen melegen üdvözlö a választmány tagjait, akiket arra kér, hogy az iparművészet és a társulat ügyeivel szeretettel és buzgalommal foglalkozzanak és az elnökség munkásságát támogassák. Különösen kéri a választmány tagjait, hogy ha a vezetőség valamelyik ténykedését, intézkedését helytelennek, lanyhának, nem célravezetőnek vélik, ezt őszintén, egyenesen mondják meg. Az elnökség mindig hálással veszi a tárgyilagos kritikát, de célszerűbb, ha a választmány tagjai ezt nem közgyűlésen, hanem a választmány ülésein mondják el panaszait és kívánságait. Biztosítja a tagokat, hogy a vezetőség minden eszmét, javaslatot kellő komolysággal és alapossággal tárgyal és mindent megtesz, hogy helyes és okos ideák megvalósíthatók is legyenek. A jegyzőkönyv hitelesítésére Végh Gyula vál. tagot kéri fel. Napirend előtt Végh Gyula vál. tag meleg szavakkal üdvözlö Alpár Ignác elnököt tiszteletbeli műegyetemi rendes tanárrá történt kinevezése alkalmából. A választmány őszinte szeretetét és nagybecsülését tolmácsolja a Társulat érdemes elnöke irányában, akit tevékenységében minden-

kor lelkes, hazafias buzgalom és hozzáértés vezet. Kívánja, hogy a magyar közélet még sok esztendeig lássa hasznát szeretteit elnökünk fáradhatatlan munkásságának. Alprár elnök hálás szívvel köszöni meg a választmány üdvözlését és igéri, hogy a jövőben is mindenkor erejéhez mérten fogja képviselni a Társulat érdekeit. A napirendre térve elnök felhívja a választmányt, hogy az alapszabályok 45. §-a értelmében tervező- és iparos tagokkal egészítse ki magát. Meghívandó a már hivatalból taggá lett E. Illés Aladár tervező szakosztályi elnökön kívül még négy tervező és 5 iparos. Igazgató előterjeszti az erre vonatkozó javaslatot, amelynek egyhangú elfogadásával a választmányba a legközelebbi rendes közgyűlésig terjedő megbízatással meghívottnak: *tervezők*: Benkhard Agoston, Hikisch Rezső, Mátrai Lajos és Kovács Erzsébet; *iparosok*: dr. Csupor József, Fischer Emil, Kiss Ferenc, Schober József és Zadubánszky Irén. Az igazgatóság tagjainak egyhangulag megválasztattnak: *tervezők*: Lakalos Artur, Szablya-Frischauf Ferenc; *iparosok*: Jungfer József, Seenger Béla; *műbarátok*: dr. Majovszky Pál és Végh Gyula. A bizottságok tagjainak egyhangulag megválasztattnak: a) a bíráló bizottságba: *tervezők*: Hikisch Rezső, Menyhért Miklós, Nádler Róbert; *iparosok*: Hosszú István, Jungfer József, Majoros Károly; *műbarátok*: dr. Majovszky Pál, Végh Gyula, Wolfner Gyula; b) a kiállítási bizottságba: *tervezők*: Grabowiczky Leon, Kovács Erzsébet, Lakatos Artúr, Maróti Géza; *iparosok*: Ágotai Lajos, Fischer Zsigmond, Hauswirth Ödön, Jungfer József; *műbarátok*: Herbert Viktor, Petrovics Elek dr., Szablya János, Végh Gyula; c) a gazdasági bizottságba: dr. Csupor József, Hauswirth Ödön, Herbert Viktor, Schober József, Szablya János; d) a propaganda bizottságba: *tervezők*: Arkay Aladár, Dudits Andor, Edvi Illés Aladár, Helbing Ferenc, Lakatos Artur, Ligeti Miklós, Kölber Dezső, Szablya-Frischauf Ferenc; *iparosok*: Bodonyi Jenő, Fischer Emil, Hosszú István, Kulcsár Sándor, Majoros Károly, Schober József, Szabó Rezső, Tull Viktor; *műbarátok*: dr. Bartóky József, dr. Delmár Emil, Glück Frigyes, Herbert Viktor, dr. Majovszky Pál, Szablya János, dr. Szalai Emil, Wolfner Gyula; e) az oktatás- és nevelésügyi bizottságba: *tervezők*: Gróh István, Kovács Erzsébet, Meyer Antal, Nádler Róbert, Vértes Rezső; *iparosok*: Ágotai Lajos, Bodonyi Jenő, Jellenz Béla, Kiss Ferenc, Zadubánszky Irén; *műbarátok*: dr. Bartóky József, dr. Delmár Emil, Gaul Károly, dr. Majovszky Pál és Vig Albert. Igazgató jelentést tesz a festő-vászonakció lebonyolítása érdekében tett intézkedésekről, amely szerint az érdekelt iskolák és művészeti egyesületek június 3-ig tartoznak bejelenteni azt a vászonmennyiséget, amit a közölt áron átvenni kívánnak. Iparművészeti terveket és mintákat szándékozik a társulat június elején kiállítani a múzeumi csarnok egyik folyosóján. A felhívásokat az iroda szétküldte, a beérkezett anyag elbírálása és a kiállítás rendezése a kiállítási bizottság feladata. E végből a bizottság június 3-án ülést tart. Halmos Izor, az ismert műbarát 6000 koronát bocsátott a Társulat rendelkezésére kisplasztikai használati tárgyak mintáira vonatkozó pályázat kiírására. Ezenkívül 1000 koronát adott olyan szorult anyagi helyzetben levő pályázók számára, akik a pályázat céljára szükséges anyagokat a maguk erejéből nem tudták beszerezni. A pályázat kiírása már megtörtént azzal a feltétellel, hogy a pályadíjakat a bíráló bizottság szabadon oszthatja meg a legjobb munkák közt és a nyertes pályamunkák korlátlan tulajdonjoga a

szerező marad. A választmány örömmel veszi tudomásul a jelentést és Halmos Izornak, az iparművészeti törekvések ilyen áldozatkész támogatásáért meleg köszönetét nyilvánítja. A Turán Magyar Nemzeti Háziipari Szövetkezettel iparművészeti tárgyaknak a szövetkezet üzlethelyiségében leendő bizományi elárúsítása tárgyában kötött megállapodást a választmány jóváhagyólag tudomásul veszi. Fischer Zsigmond kapcsolatban a festő-vászon akcióval felveti azt az eszmét, nem volna-e az iparművészeti termelés és a Társulat érdekében is kívánatos az iparművészek részére szükséges anyagoknak központosítva való beszerzése és elosztása. Utal arra, hogy az ipartestületek a tagok anyagi támogatásával anyagbeszerző szövetkezeteket alapítottak, amelyek révén az iparosok a rendes piaci árnál olcsóbban jutottak a szükséges anyagokhoz, emellett az ipartestületeknek is megvan a maguk legális haszna. Azt hiszi, hogy a társulatnak is lesznek olyan érdekelt tagjai, akik az ilyen szervezet felállításához szükséges tőkét rendelkezésre bocsájtják. A maga részéről ebben szívesen hajlandó participálni. Grabowiczky Leon, Kulcsár Sándor, Lakatos Artur és az elnök hozzászólása után a választmány köszönettel és helyesléssel fogadja az eszmét és további tárgyalás és intézkedés végett az igazgatóság elé utalja.

K R Ó N I K A

A NŐI KÉZIMUNKATANÍTÁS REFORMJA ÉS A HÁZIIPAR FEJLESZTÉSE érdekében az O. M. Iparművészeti Társulat még 1921. év augusztus havában Vass József vallás- és közoktatásügyi miniszternek, részletesen megokolt előterjesztést adott át amelyben kérte a szükséges reformok és intézkedések foganatosítását. A miniszter a Társulat javaslatának megvitatására április havában szaktanácskozást hívott egybe, amelyen az érdekelt minisztériumok képviselőin kívül a szakiskolák és a művészeti és ipari szakiskolák vezetői, valamint az O. M. Iparművészeti Társulat kiküldöttei is vettek részt. A két napig tartó tanácskozás igen magas színvonalú volt és sok érdekes és tanulságos megállapításra vezetett. Általában megegyeztek abban, hogy a kézimunkatanítás mai helyzetében nem felel meg a mai kor fokozottabb igényeinek és ezért sürgős és gyökeres reformokra szorul. Ezért tantervi módosítások csupán, nem vezetnének célhoz, hanem a kézimunkatanítónők szakszerű képzésének mélyítésével, különösen pedig intenzív szakfelügyeletnek szervezésével kell a tanítást eredményesebbé tenni, a szaktanítók részére rendezett továbbképző tanfolyamokkal pedig a fejlődést biztosítani. A háziipar részére a Társulat az államnak intézményes támogatását és irányítását kívánta. Ez volna a hivatása a megalakítandó Háziipari Tanácsnak; ehhez kapcsolódnék egy központi háziipari intézet, amely magában foglalná a hazai háziipar minden ágára kiterjedő teljes